

Naslov clanka/article:

UPORABA INTERAKTIVNEGA ZEMLJEVIDA VOJNE ZA SLOVENIJO PRI POUKU ZGODOVINE

USE OF THE INTERACTIVE MAP WAR FOR SLOVENIA IN HISTORY CLASS

Avtor/ Author:

Dr. Vilma Brodnik

DOI

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Zgodovina št. 1/2025, letnik 33

ISSN 1318-1416

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2025

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/zgodovina-v-soli/>

Dr. Vilma Brodnik, Zavod RS za šolstvo

UPORABA INTERAKTIVNEGA ZEMLJEVIDA VOJNE ZA SLOVENIJO PRI POUKU ZGODOVINE

Vilma Brodnik, PhD, National Education Institute Slovenia

USE OF THE INTERACTIVE MAP WAR FOR SLOVENIA IN HISTORY CLASS

IZVLEČEK

V članku predstavljam uporabo interaktivnega zemljevida vojne za Slovenijo, ki je dostopen na portalih *Zbrali smo pogum* in *Sledi preteklosti*. Razlagam vlogo in pomen zemljevidov in interaktivnih zgodovinskih zemljevidov z vidika razvijanja in spodbujanja ene ključnih veščin procesnega znanja pri zgodovini, ki se nanaša na orientacijo v zgodovinskem prostoru (in času). Pomembna pa je tudi z vidika zgodovinske znanosti, saj se zgodovinsko dogajanje vedno preučuje v konkretnem zgodovinskem prostoru in času. S pomočjo zgodovinskih zemljevidov se vizualizira in konkretizira abstraktni pojem prostora in njegovo spreminjanje skozi zgodovino. Možnosti uporabe interaktivnega zemljevida ponazorim na primeru vojne za Slovenijo, ki jo umestim v širši zgodovinski kontekst. Navajam primere nalog in aktivnosti za učence oz. dijake za samostojno učenje z interaktivnim zemljevidom, s katerimi se poleg veščine orientacije v zgodovinskem prostoru razvija in spodbuja tudi kritično mišljenje pri delu z interaktivnim zemljevidom ter dodatnimi viri, pa tudi računalniško mišljenje, informacijsko pismenost, kulturo spomina na slovensko osamosvojitve ter državljansko in državotvorno držo.

Ključne besede: interaktivni zemljevid, vojna za Slovenijo, pouk zgodovine, kultura spomina, državljanska drža

ABSTRACT

The article introduces the use of the interactive map War for Slovenia, accessible on the portals *We gathered the courage* and *Traces of the past*. It offers an explanation and the meaning of maps and interactive historical maps from the point of view of developing and promoting one of the key skills of procedural knowledge in history, referring to historical spatial (and time) orientation. The use of the interactive map is important also from the point of view of historical science, as historical events are always studied within a certain historical spatial and time framework. With the use of historical maps, the abstract notion of space and its changes throughout history are visualized and concretized. The possible applications of the interactive map are shown on the example of the War for Slovenia, which is placed in a broader historical context. Included are also examples of students' tasks and activities for independent learning with the use of the interactive map, designed to develop and foster in students, in addition to historical spatial orientation skills, critical thinking in working with the interactive map and additional sources, computational thinking, information literacy, culture of remembrance regarding Slovenian independence as well as nation-building and citizenship.

Keywords: interactive map, war for Slovenia, history class, culture of remembrance, citizenship

UVOD

»Kakršnakoli usoda čaka slovenski narod in slovensko vojsko v prihodnosti, zmage v vojni za samostojno in svobodno Slovenijo leta 1991 ne more nihče več izbrisati iz zgodovinskega spomina našega naroda.«

(Vir: Švajncer, J. J. (1993). *Obranili smo domovino*. Viharnik, 242).

Zgodovinski zemljevidi predstavljajo pomembno učilo pri pouku zgodovine, saj se navezujejo na zgodovinsko znanost, ki raziskuje in obravnava zgodovinsko dogajanje v konkretnem zgodovinskem času in prostoru. Zgodovinsko dogajanje v prostoru pa se lahko najbolje vizualizira prav z zgodovinskimi zemljevidi. Zgodovinski zemljevidi so lahko zbrani v zgodovinskih atlasih, didaktično zasnovani zgodovinski zemljevidi za pouk pa so zbrani v šolskih zgodovinskih atlasih. Zgodovinski zemljevidi tako prostorsko vizualizirajo politični, gospodarski, družbeni in kulturni razvoj; lahko so opremljeni s preglednicami, slikovnim gradivom, grafičnimi prikazi, statističnimi podatki, časovnimi trakovi, opisi in razlagami za posamezna obdobja ali tematiko, ki jo predstavljajo.

Že sam razvoj zgodovinske kartografije predstavlja dragocen uvid v razvoj znanosti, človekovega pojmovanja in prikazovanja sveta. V zgodnejših obdobjih so prisotne mitološke prvine in razlage sveta, razbrati je možno tudi poznavanje pokrajin in območij, predstave o zemlji, vidni so tudi z vidika današnje znanosti napačne predstave in nepoznavanje celotnih območij in celin. Razberemo lahko, kako so t. i. geografska odkritja širila znanje o celinah, ki so jih postopoma vrisovali v zemljevide. Znan je zemljevid nemškega kartografa Martina Waldseemüllerja iz leta 1507, ki je vrisal dele Amerike, poimenovane po italijanskem pomorščaku Amerigu Vespucciju, ki je ugotovil, da je Amerika še nepoznana celina. Iz načina risanja zemljevidov je možno razbrati stopnjo razvoja znanosti nekega obdobja ter politične in ideološke težnje, saj so lahko kartografski prikazi pristranski, ozemlja pa predstavljena in poimenovana glede na interese avtorjev oz. naročnikov zemljevidov. Tako primerjava in analiza zemljevidov iz različnih zgodovinskih obdobj omogočata tudi razvijanje veščin kritičnega mišljenja (povzeto po: Cartography, Britannica).

ZEMLJEVIDI PRI POUKU ZGODOVINE

Eden najpomembnejših procesnih ciljev v učnih načrtih za zgodovino v osnovni šoli in gimnaziji ter v katalogih znanja za zgodovino v srednjem strokovnem in poklicno-tehniškem izobraževanju je razvijanje sposobnosti časovnih in prostorskih predstav. Tako učni načrt za osnovno šolo določa, da učenci razvijajo spretnosti časovne in *prostorske predstavljivosti* (Učni načrt, 2011, str. 5). Učni načrt za gimnazijo določa, da dijaki in dijakinje razvijajo sposobnosti časovnih in *prostorskih predstav* (Učni načrt, 2008, str. 8). Katalog znanja za srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje pa določa, da dijaki razvijajo *veščine in spretnosti uporabe zgodovinskih zemljevidov* (Katalog znanja, 2007, str. 3).

Orientacijo v zgodovinskem času in prostoru poudarja tudi predmetni izpitni katalog za zgodovino na splošni maturi, ki opredeljuje večino v okviru ocenjevanja

pisne naloge. Dijaki morajo tako *zgodovinske vire ustrezno časovno in prostorsko umestiti v temo oz. zgodovinski okvir* (Predmetni izpitni katalog, 2012, str. 10).

Razvijanje veščine orientacije v zgodovinskem prostoru omogoča konkretizacijo abstraktnega pojma prostora, ugotavljanje sprememb v prostoru, analizo političnih, gospodarskih, družbenih in kulturnih sprememb, razčlenjevanje vpliva naravnih in geografskih danosti na zgodovinsko dogajanje ter prostorsko predstavljivost. S pomočjo zgodovinskih zemljevidov se lahko opredeli tudi zgodovinski čas dogajanja ali situacije, ki ga predstavljajo oz. o njem pričajo. Učenci in dijaki lahko ugotavljajo, kako so se spreminjali meje držav, vplivna območja in geopolitične danosti, kako so nastajale in propadale civilizacije, kako so potekale vojne, migracije prebivalstva in kolonizacija, spremembe v razvoju naselij v posameznih obdobjih, spremenjene trgovske kopenske ali pomorske poti, izraba naravnih virov in surovin idr. Učenci in dijaki lahko analizirajo spremembe v pokrajini (spremenjen tok rek, spremenjen potek morskih obal, izginule reke, vpliv izrabe naravnih virov ipd.) in ugotavljajo, kako so na le-te vplivale podnebne spremembe ali človekovo delovanje, pa tudi vpliv človekovega delovanja na podnebne spremembe. (Povzeto po: Danzer, 1995)

Digitalna tehnologija omogoča izdelavo interaktivnih zemljevidov, ki zagotavljajo učencem boljšo uporabniško izkušnjo, in tako še dodatno prispeva k bolj poglobljenemu razumevanju zgodovinskega dogajanja. Digitalna tehnologija omogoča povečavo zemljevidov, dodane spletne povezave do raznolikih dodatnih zgodovinskih virov, animacijo zemljevidov, ki omogočajo prikaz spreminjanja nekega zgodovinskega dogajanja skozi čas (npr. spreminjanje meja držav, spreminjanje politične slike posameznih območij skozi zgodovino, spreminjanje migracijskih ali trgovskih poti, spreminjanje kulturnih stikov in srečevanja kultur, spreminjanje poteka frontnih črt v vojnah idr.). Animirani zemljevidi zaradi interaktivnih elementov tako še bolje vizualizirajo zgodovinsko dogajanje ter omogočajo lažje sledenje, primerjanje, razumevanje in interpretacijo zgodovinskega dogajanja med posameznimi območji in zgodovinskimi obdobji. Morebitno filtriranje omogoča izbiranje zgodovinskega dogajanja oz. tematike v prostoru in času. Dodatno interakcijo med učencem oz. dijakom ter zemljevidom pa omogočajo še interaktivne naloge za preverjanje znanja.

Pri učenju z interaktivnimi zemljevidi se lahko pomembno spodbuja in razvija tudi računalniško mišljenje v povezavi z analizo zgodovinskih problemov, logičnim sklepanjem in reševanjem nalog v povezavi z interaktivnimi zemljevidi. Izbrani *zgodovinski problem učenci oz. dijaki analizirajo* tako, da kompleksno zgodovinsko dogajanje ali proces razdelijo na manjše dogodke in jih analizirajo. Soško fronto lahko analizirajo denimo tako, da jo razčlenijo na posamezne soške bitke, jih preučijo in pojasnijo, kakšne premike ter ozemelske pridobitve so omogočile. Naslednji korak računalniškega mišljenja je *iskanje in prepoznavanje vzorcev*, denimo vplivov naravnih in geografskih danosti na nastanek in širjenje civilizacij ali imperijev, konfliktov in kriznih žarišč, avtoritarnih ali totalitarnih režimov, migracij idr. V sklop računalniškega mišljenja spada tudi *abstrahiranje ali izvzemanje nebitvenih informacij*. Interaktivni zemljevidi namreč lahko vsebujejo veliko zgodovinskih informacij, učence in dijake pa je treba naučiti ločevati pomembne od manj pomembnih informacij in na temelju pomembnih informacij izpeljati *posplošitve oz. sklepe, razlage in interpretacije* zgodovinskega dogajanja oz. tematike, ki jo predstavlja zemljevid. Primer aktivnosti je, da učenci oz. dijaki izmed 12 soških bitk izberejo ključne, ki so vplivale na razplet vojskovanja. Iz časovnega sosledja ali zaporedja zgodovinskih dogodkov, pojavov ali procesov, ki jih

omogočajo animacije na interaktivnem zemljevidu, lahko učenci in dijaki izpeljejo vzroke in posledice, spremembe in kontinuiteto, podobnosti in razlike zgodovinskega dogajanja ter se tako učijo pomembnih zgodovinskih konceptov. Aktivnost za učence oz. dijake bi bila, da iz analize soških bitk izpeljejo posledice soške fronte. Bistvo računalniškega mišljenja pa je *algoritemski pristop*, pri katerem učenci oz. dijaki načrtujejo korake zgodovinskega raziskovanja. Tako na interaktivnem zemljevidu izberejo zgodovinsko obdobje in območje ali tematiko, nato na zemljevidu poiščejo ključne informacije in z njihovo pomočjo izpeljejo sklepe, primerjave, utemeljitve, razlage, argumente, interpretacije (povzeto po: Brodnik, A., 2019).

Algoritemski pristop pa je povezan tudi z veščinami kritičnega mišljenja pri delu z interaktivnimi zemljevidi. Te veščine so: iskanje in vrednotenje virov, razlikovanje dejstev od mnenj, sklepov, razlag, induktivno in deduktivno sklepanje, primerjanje, razvrščanje, argumentiranje, vrednotenje in odločanje, interpretiranje. Gre za model kritičnega mišljenja, ki vključuje višje miselne procese in je bil razvit ter preizkušen v več projektih Zavoda RS za šolstvo ter se prekriva z veščinami dela z zgodovinskimi viri (ATS2020, NAMA POTI, ATS STEM; glej tudi: Brodnik, V., 2018).

Aktivnosti in naloge za dijake pri delu z zgodovinskimi zemljevidi in interaktivnimi zgodovinskimi zemljevidi so lahko raznolike, kot so npr. analiza zgodovinskih tematskih zemljevidov, izpolnjevanje/dopolnjevanje zgodovinskih zemljevidov/legend k zemljevidom, izdelava zgodovinskih zemljevidov, pri čemer so lahko v pomoč prostodostopna orodja, kronološko sledenje zgodovinskemu dogajanju s pomočjo časovnega ali interaktivnega časovnega traku, ki je dodan zemljevidu, ali z analizo animacij o neki tematiki skozi zgodovinski prostor in čas. V zemljevide lahko učenci in dijaki dodajo slikovno gradivo, kronološke in topografske podatke, vrišejo potovanja ali raziskovanja znanih zgodovinskih osebnosti ali raziskovalcev (pomorščakov), izdelajo osebni zemljevid premikov vojakov na frontah na temelju vojaških dnevnikov iz prve ali druge svetovne vojne, vojne za Slovenijo ipd. Na interaktivne zemljevide je možno navezati tudi učenje s pomočjo uporabe različnih prostodostopnih aplikacij. Tako se lahko zgodovinsko terensko delo izvaja s pomočjo interaktivnega zemljevida in nalog s pomočjo aplikacij Actionbound, ThingLink, Nearpod, Canva, Padlet, eUrejevalnik v eŠolski torbi, interaktivnih sob pobega idr.

Preglednica 1: V nadaljevanju predstavljamo še opisne kriterije za vrednotenje veščin orientacije v zgodovinskem času in prostoru.

Veščina	Za oceno 2	Za oceno 3 ali 4	Za oceno 4 ali 5
Časovna in prostorska orientacija	*dogajanje časovno opredeli z navedbo ustreznih zgodovinskih podatkov in dejstev;	*dogajanje časovno opredeli z navedbo točnih podatkov in zgodovinskih dejstev;	*dogajanje časovno opredeli z navedbo točnih podatkov in zgodovinskih dejstev;
	*dogajanje na zemljevidu prostorsko opredeli	*dogajanje na zemljevidu prostorsko opredeli;	*dogajanje na zemljevidu prostorsko opredeli;
		*navede in razloži časovna in prostorska zaporedja zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov (zaporednost dogajanja)	*primerja in razloži časovna in prostorska zaporedja zgodovinskih dogodkov, pojavov in procesov (zaporednost in vzporednost dogajanja)

Vir: Brodnik, V. (2015). Kriteriji spremljanja in vrednotenja znanja zgodovine v gimnaziji. V V. Brodnik (ur.), *Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi. Zgodovina* [Elektronski vir] (str. 83). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/izzivi-razv-vred-znanja-gimn-zgodovina.pdf>

Preglednica 2 predstavlja kriterije uspešnosti za formativno spremljanje dela z zgodovinskimi zemljevidi.

V nadaljevanju predstavljamo še opisne kriterije za vrednotenje veščin orientacije v zgodovinskem času in prostoru.

Preglednica 2: Semafor za samovrednotenje dela z zgodovinskimi zemljevidi

Kriteriji uspešnosti				Komentar, opombe
Dijak: Pregleda simbole in druge informacije v legendi k zemljevidu in jih poišče na zemljevidu.				
Pojasni pomen simbolov in drugih informacij v legendi in na zemljevidu.				
Uporabi simbole in druge informacije iz legende pri analizi zemljevida.				
S pomočjo simbolov in drugih informacij na zemljevidu opredeli, katero zgodovinsko dogajanje prikazuje zemljevid.				
S pomočjo simbolov in informacij, ki jih razbere na zemljevidu, interpretira prikazano zgodovinsko dogajanje.				
Na zemljevidu prikazano zgodovinsko dogajanje umesti v širši zgodovinski kontekst in ga pojasni.				

Vir: Brodnik, V. (2018). Delo z zgodovinskimi viri. V V. Brodnik (ur.), *Spodbujanje razvoja veščin dela z viri s formativnim spremljanjem*. Mednarodni projekt ATS2020. [Elektronski vir] (str. 53). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/VescineDelazViri.pdf>

PREDSTAVITEV INTERAKTIVNEGA ZEMLJEVIDA VOJNE ZA SLOVENIJO

Umestitev vojne za Slovenijo v zgodovinski kontekst

V 80-ih letih 20. stoletja je Jugoslavijo zajela gospodarska, družbena in politična kriza, pestila so jo vse večja mednarodna nasprotja, različni so bili pogledi na ureitev in delovanje države. Zato so se v Sloveniji prek gibanj civilne družbe, kulturnih gibanj, kulturne in politične opozicije krepila prizadevanja po demokratizaciji ter samostojni in neodvisni državi. Aprila 1990 so potekale prve demokratične večstrankarske volitve po drugi svetovni vojni, na katerih je zmagala koalicija Demos. Koalijska Demosova vlada, ki jo je vodil Lojze Peterle, se je povezala s tedanjo opozicijo, kar je omogočilo, da je tedanja slovenska skupščina 6. decembra 1990 sprejela temeljne zakone in dokumente za izvedbo plebiscita o samostojni in neodvisni Sloveniji. Tako je bil sprejet *Zakon o plebiscitu za samostojno in neodvisno Republiko Slovenijo*, ki je za izvedbo plebiscita določil 23. december 1990, zapisano pa je bilo tudi plebiscitno vprašanje: »Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?«. Pravico glasovanja so imele vse osebe, ki so imele v Republiki Sloveniji splošno volilno pravico. Zakon je določil, da bo v primeru sprejetja pozitivne plebiscitne odločitve proces osamosvojitve izpeljan v roku šestih mesecev. Sočasno je tedanja skupščina sprejela še *Sporazum političnih strank in poslanskih skupin Skupščine Republike Slovenije o skupnem nastopu na plebiscitu za samostojno in*

neodvisno državo ter Izjavo o dobrih namenih. V Izjavi je bilo izpostavljeno, da želi Slovenija postati suverena, parlamentarnodemokratska, pravna in socialna država, ki bo spoštovala človekove svoboščine in državljanske pravice, socialno pravičnost in varnost za vse, ekološko odgovornost, delo in podjetništvo.

Plebiscit je bil izveden v nedeljo, 23. decembra 1990. Udeležilo se ga je 93,2 % volilnih upravičencev. Na vprašanje na glasovalnem lističu »Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?« je pritrdilno odgovorilo 88,5 % vseh volilnih upravičencev, ki so se udeležili plebiscita (to je 1.289.269 volivcev). Rezultate plebiscita je tedanja Skupščina Republike Slovenije slovesno razglasila na seji 26. decembra 1990 (ta dan je bil razglašen za državni praznik kot *dan samostojnosti in enotnosti*). V naslednjih mesecih so potekala prizadevanja za uresničitev plebiscitne volje po samostojni in neodvisni slovenski državi. (Povzeto po različnih virih in portalu Zbrali smo pogum.)

Vojna za Slovenijo

Dne 25. junija 1991 je Skupščina Republike Slovenije sprejela temeljne osamosvojitvene zakone in razglasila državno samostojnost Republike Slovenije.¹ Slovesna razglasitev samostojnosti je potekala v Ljubljani 26. junija, ko je bila prvič javno razobešena nova slovenska zastava. Uradni datum začetka desetdnevne vojne za Slovenijo, ki se je začela po razglasitvi samostojnosti, je 27. junij 1991. Vendar pa so se vojne aktivnosti začele že 26. junija, ko so se proti mejnim prehodom odpeljali prvi tanki iz vojašnic v Pivki in Ilirski Bistrici ter tako začeli vojno proti Sloveniji. Zato začetne vojaške operacije 26. junija imenujemo tudi »dan prej« (Portal Zbrali smo pogum).

Jugoslovanska ljudska armada (JLA) je vojno v Sloveniji začela z 20.000 do 25.000 vojaki, ki so bili vključeni v 5 korpusov, od tega sta imela dva poveljstvo v Sloveniji (Ljubljana in Maribor), 3 na Hrvaškem, vseh 5 pa je bilo pod poveljstvom 5. vojaškega območja v Zagrebu. Delovalo je tudi vojaško letalstvo s sedežem v Zagrebu. JLA je imela 350 tankov, ok. 300 oklepnih vozil (transporterji, protiletalski topovi, poveljniška in izvidniška vozila). Razpolagala je tudi z 90 letali in 50 helikopterji. Slovenske bojne enote so bile organizirane v Teritorialno obrambo (TO), ki ji je poveljeval Republiški štab Teritorialne obrambe (RŠTO). TO je sestavljala zaščitna brigada in 7 pokrajinskih štabov (PŠTO), ki so se delili na 26 območnih enot. Za boje je bilo angažiranih 35.100 moških. Oboroženi so bili s pehotnim orožjem, orožjem za podporo (minometi, topovi ipd.), z orožjem za protioklepni boj in z lažjim topniškim orožjem za protiletalsko obrambo. S pomočjo zaplenjenega orožja JLA pa so kmalu sestavili tankovske čete in baterije za protiletalsko obrambo. Pomembno vlogo je imela slovenska milica, ki je štela 7100 ljudi. Izjemno pomembno vlogo je imel tudi sistem civilne obrambe, katerega pripadniki so organizirano izvajali oviranje z odklopi elektrike, vode in plina, postavljali so blokade na cestah, izvajali prevoze in oskrbo obrambnih sil (Kladnik, 2021).

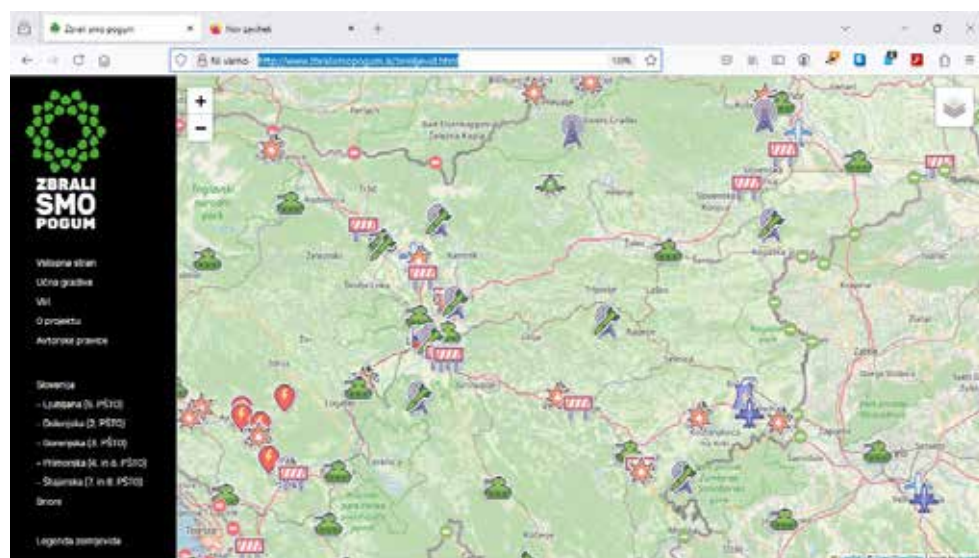
Intenzivne vojaške operacije so potekale med 27. junijem in 3. julijem 1991. Večji spopadi so potekali v Pogancih, Dravogradu, na Medvedjeku, Brniku, Trzinu, Rožni Dolini – Vrtojbi, Črničah, Holmecu, Karavanškem predoru, na Škofijah, v Ljubljani, na Črnem Vrhu nad Idrijo, v Krakovskem gozdu, v Prilipah, na Fernetičih idr. V spomin na vojaške spopade so bili izdani bojni spominski znaki. 3. julija se je začel postopni umik enot JLA nazaj v vojašnice pod nadzorom slovenske TO in milice, ki je bil zaključen do 5. julija. Še vedno pa so potekali spopadi. Slovenske bojne enote so bile zato ves čas bojni pripravljene. 7. julija je bila na Brionih na Hrvaškem pod pokroviteljstvom

¹ Ta dan je bil razglašen za državni praznik kot *dan državnosti*.

Evropske unije v okviru mirovnih pogajanj podpisana *Brionska deklaracija*, s katero so bile prekinjene vojaške operacije in določen trimesečni moratorij na slovenska osamosvojitvena prizadevanja. Po preteku moratorija se je JLA 25. oktobra 1991 umaknila iz Slovenije, slovenska osamosvojitve pa je bila uspešno končana. Vojna za Slovenijo, tudi osamosvojitvena vojna oz. vojna za obrambo slovenske suverenosti, je torej potekala izjemno intenzivno med 26. oz. 27. junijem in 7. julijem 1991. Povzročila je smrtno žrtve in veliko ranjenih ter veliko gmotno škodo. TO je imela 9 mrtvih in 44 ranjenih, slovenska policija 4 mrtve. JLA je imela 48 mrtvih in 116 ranjenih, TO je zajela 2663 vojakov JLA, 3090 pa jih je prebегnilo na slovensko stran. Slovenija je v vojni zmagala in se uspešno osamosvojila. Pridobitve osamosvojitve so bile uzakonjene v novi slovenski ustavi, sprejeti 23. decembra 1991, po kateri je Slovenija postala demokratična republika. Mednarodna priznanja so sledila v letih 1991 in 1992, Slovenija pa je postala članica več mednarodnih integracij. Tako je 22. maja 1992 postala stalna članica OZN, 14. maja 1993 je postala članica Sveta Evrope, najstarejše vseevropske organizacije, 29. marca 2004 je postala članica Nata, 1. maja 2004 je postala članica Evropske unije, 1. januarja 2007 je bila vključena v evrsko območje, 21. decembra istega leta pa v schengensko območje. Slovenija je članica tudi številnih drugih mednarodnih organizacij in združenj (Kladnik, 2021; portal Zbrali smo pogum; Zmagoslavno leto, 2022).²

Interaktivni zemljevid vojne za Slovenijo

Interaktivni zemljevid vojne za Slovenijo je nastal v času obeleževanja 30. obletnice samostojne slovenske države. Pripravil ga je projektni tim v sestavi Vilma Brodnik, Ana Čič, Alenka Starman Alič, Tjaša Petrič in Gregor Anželj. Dostopen je na portalu *Zbrali smo pogum* na povezavi: <http://www.zbralismopogum.si/zemljevid.html>. Do zemljevida pa je možno dostopati tudi na novem portalu za pouk zgodovine *Sledi preteklosti* (<https://sledipreteklosti.splet.arnes.si/>), v zavihku *Zemljevidi* in neposredni povezavi *Vojna za Slovenijo*.

V legendi k zemljevidu so razložene oznake na zemljevidu. Do legende se dostopa s klikom na povezavo *Legenda zemljevida*, ki se nahaja v levem spodnjem delu zemljevida. V legendi so opisane oznake, ki se nanašajo na mednarodne mejne prehode pred 26. junijem 1991, na nove mejne prehode, civilna in vojaška letališča, radijske oz. televizijske oddajnike, enote JLA, cestne zapore, zračne napade, spopade in pričakovane spopade.

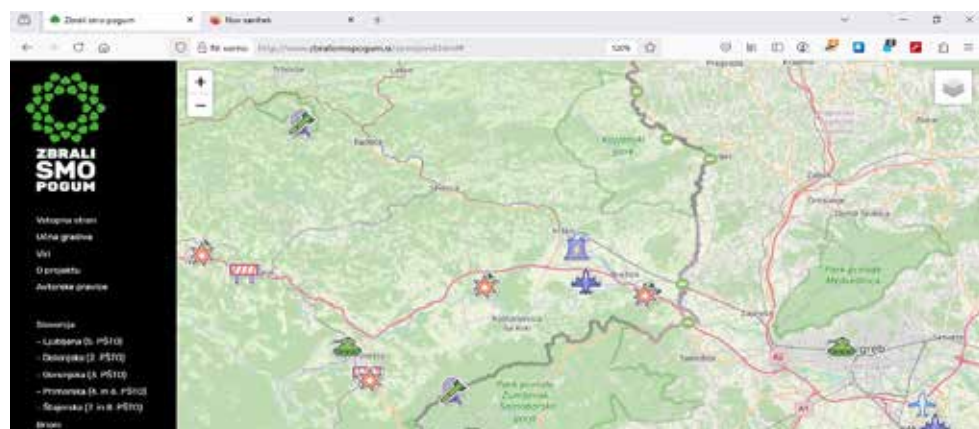
Interaktivni zemljevid *Vojna za Slovenijo* s portala *Zbrali smo pogum* oz. *Sledi preteklosti*
Vir: Zemljevid. (2. 9. 2025) V *Zbrali smo pogum*. <http://zbralismopogum.si/zemljevid.html>

² Omeniti je treba tudi odločilne korake k nastanku slovenske vojske, kot je 17. decembra 1990 prvi javni postroj enot oboroženih sil novonastajajoče države v Kočevski Reki, iz katere je nastala 1. specialna brigada MORIS kot prva poklicna enota slovenske vojske. V času priprav na osamosvojitve se je začelo usposabljanje nabornikov v slovenski TO. Prvi prisegi nabornikov na služenju vojaškega roka v prvih dveh učnih centrih sta bili izrečeni 2. junija 1991 v Pekrah pri Mariboru in na Igu pri Ljubljani. Prisega se je glasila: »Slovesno prisegam, da bom branil samostojnost, neodvisnost, svobodo in ozemeljsko celovitost svoje domovine Republike Slovenije ter vestno in odgovorno izvrševal dolžnosti pri njeni obrambi.« Teritorialna obramba pa se je nato razvila v sodobno Slovensko vojsko (Kladnik, 2021, str. 281).

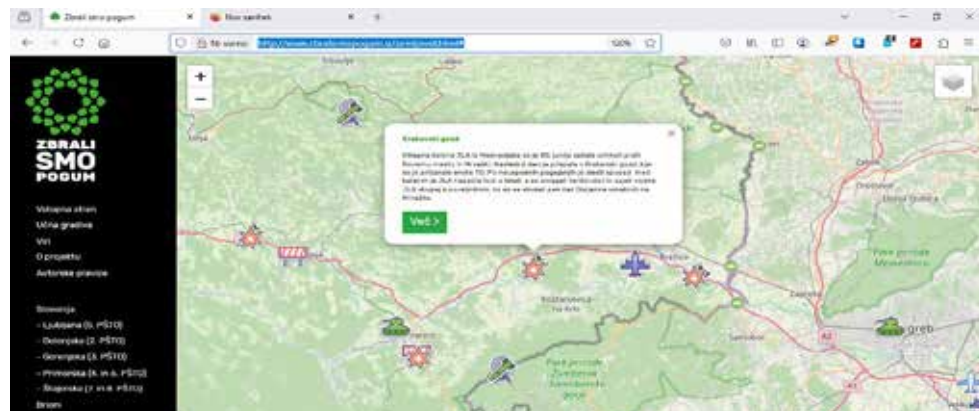
Dogajanje v času 10-dnevne vojne za Slovenijo se obravnava glede na Pokrajinske štabe Teritorialne obrambe (PŠTO), in sicer:

1. Ljubljana (5. PŠTO)
2. Dolenjska (2. PŠTO)
3. Gorenjska (3. PŠTO)
4. Primorska (4. in 6. PŠTO)
5. Štajerska (7. in 8. PŠTO)

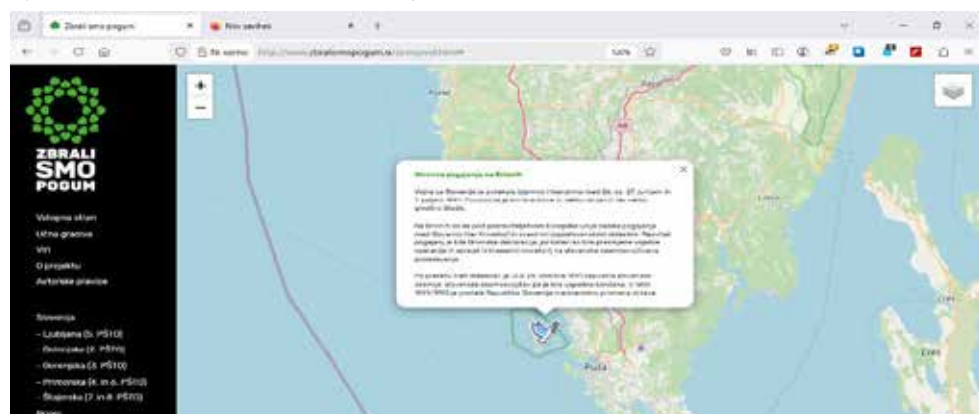
Območje posameznega PŠTO se izbere s pritiskom na seznamu pokrajinskih štabov v levem spodnjem delu zemljevida.

Na interaktivnem zemljevidu so opisana prizorišča večjih spopadov, pa tudi posamezna prizorišča, kjer so spopade pričakovali, a do njih ni prišlo.

Zgodbo osamosvojitve na interaktivnem zemljevidu zaključujejo mirovna pogajanja na Brionih z *Brionsko deklaracijo*.

Pogled na interaktivni zemljevid z Dolenjsko, ki je spadala v 2. pokrajinski štab Teritorialne obrambe.

Vir: Zemljevid. (2. 9. 2025) V *Zbrali smo pogum*. <http://zbralismopogum.si/zemljevid.html>

Interaktivni zemljevid s kratkim opisom spopadov v Krakovskem gozdu. S klikom na funkcijo *Več* se odpre povezava do podrobnejše razlage spopadov v Krakovskem gozdu, ki je sicer dostopna na virtualni razstavi *Zbrali smo pogum* v zavihku *Vojna*.

Vir: Zemljevid. (2. 9. 2025) V *Zbrali smo pogum*. <http://zbralismopogum.si/zemljevid.html>

Interaktivni zemljevid z zgoščenim opisom mirovnih pogajanj na Brionih, ki jih označuje znak goloba, prinašalca miru.

Vir: Zemljevid. (2. 9. 2025) V *Zbrali smo pogum*. <http://zbralismopogum.si/zemljevid.html>

PRIMERI UPORABE INTERAKTIVNEGA ZEMLJEVIDA VOJNE ZA SLOVENIJO PRI POUKU ZGODOVINE

V nadaljevanju navajamo primere uporabe interaktivnega zemljevida vojne za Slovenijo, ki omogočajo aktivno vlogo učencev in dijakov v procesu učenja.

Vojna za Slovenijo se obravnava v okviru teme o osamosvojitvi Slovenije, ki jo vključujejo stari učni načrti (Učni načrt za osnovno šolo, 2011; Učni načrt za gimnazijo, 2008; Katalog znanja za srednje strokovno in poklicno tehniško izobraževanje, 2007), vključena pa je tudi v nove učne načrte (Učni načrt za osnovno šolo, 2025; Učni načrt za gimnazijo, 2025; Katalog znanja za srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje, 2025). Tematika se umesti v širši kontekst zgodovine osamosvojitve Slovenije, aktivnosti s samostojnim učenjem učencev oz. dijakov pa naj vključujejo tudi preostala učna gradiva s portala *Zbrali smo pogum*. (Vir: <http://zbralismopogum.si/>). Poučni so videofilmi o vseh treh ključnih dogodkih iz zgodovine slovenske osamosvojitve *Plebiscit* (14 minut), *Osamosvojitve* (12 minut) in *Vojna* (15 minut). Videofilmi uvajajo učence in dijake v ogled treh istoimenskih delov virtualne razstave, ki temelji na primarnih zgodovinskih virih, kot so zakonodajni dokumenti, ki so omogočili osamosvojitve, sprejela pa jih je tedanja skupščina, filmski posnetki izjav politikov, cerkvenih dostojanstvenikov in državljanov, posnetki vojaških spopadov, časopisni članki, fotografsko gradivo, propagandno gradivo v podporo plebiscitu za osamosvojitve Slovenije idr. Kazalo vseh zgodovinskih virov iz virtualne razstave je dostopno v zavihku *Viri*. Do posameznega vira s seznama v zavihku *Viri* vodi aktivna povezava. Digitalno učno izkušnjo pa omogočajo interaktivni elementi za povečanje in listanje časopisnih člankov in drugih virov.

Učence in dijake vodijo po virtualni razstavi tudi delovni listi z nalogami in aktivnostmi, ki so objavljeni v digitalnih delovnih zvezkih za osnovno šolo in gimnazijo ter druge srednje šole, ki so objavljeni v zavihku *Učna gradiva*. Na voljo sta tudi digitalni časovni trak ter interaktivni časovni trak. V tem zavihku je dostopen tudi obravnavani interaktivni zemljevid vojne za Slovenijo. Zavihek *Učne poti* pa vključuje virtualno učno pot po Vipavskem, kjer so potekali pomembni spopadi v času vojne za Slovenijo. Želja avtorjev je, da se virtualne učne poti dopolnijo še z drugimi območji spopadov vojne za Slovenijo.

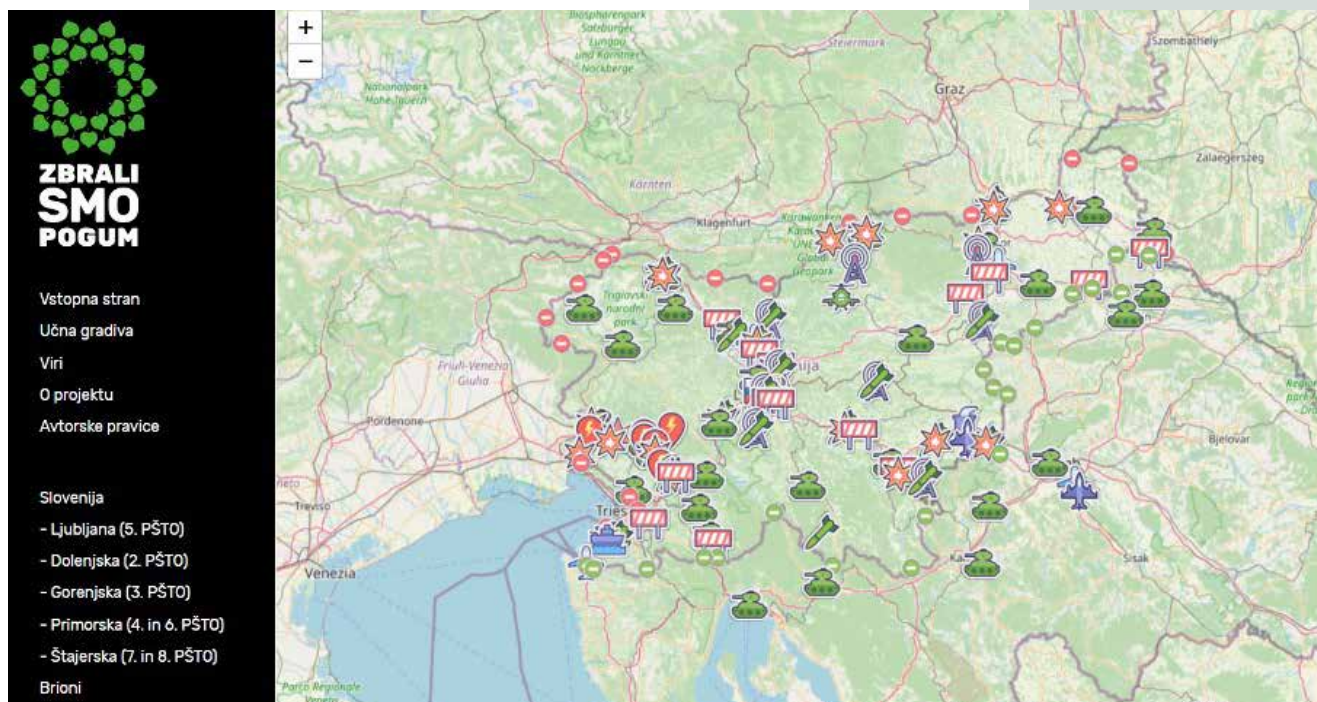
V nadaljevanju predstavljamo delovne liste z možnimi aktivnostmi za učence oz. dijake, ki vključujejo samostojno ali sodelovalno učenje z interaktivnim zemljevidom vojne za Slovenijo.

AKTIVNOST 1: S pomočjo interaktivnega zemljevida poišči glavna prizorišča spopadov v bližini domačega mesta ali kraja, v izbrani regiji oz. Pokrajinskem štabu Teritorialne obrambe (PŠTO) in opiši potek spopadov ter pridobitve TO.

Bojni spominski znaki - v spomin na naketere večje spopade v vojni za Slovenijo

Vir: Bojni spominski znaki. (2. 9. 2025).
V Postani vojak: <https://postanivojak.si/priznanja/bojni-spominski-znaki/>

Zemljevid vojne za Slovenijo. (2. 9. 2025). V *Zbrali smo pogum*. <http://zbralismopogum.si/zemljevid.html>

AKTIVNOST 2: Izdelaj lastni spominski znak za izbrani spopad. Obstoječi spominski bojni znaki so dostopni na povezavi: <https://postanivojak.si/priznanja/bojni-spominski-znaki/> in na portalu <http://www.zbralismopogum.si/> v zavihku *Vojna*. Pri izdelavi lastnega spominskega znaka si lahko pomagaš z aplikacijo na povezavi: <https://www.gs-jj.com/design/patches/>

Poudarek pri izdelavi spominskega znaka naj bo želja po ohranjanju miru in svobode. Svoj spominski znak tudi na kratko opiši in poudari, kaj si želel/želela z njim sporočiti.

Spominski znak	Opis spominskega znaka

AKTIVNOST 3: Poišči in izpiši ključne akterje osamosvajanja (v pomoč so virtualna razstava *Zbrali smo pogum*, videofilm v zavihku *Plebiscit* na portalu *Zbrali smo pogum*, ilustrirana zgodovina plebiscita z naslovom *Zbrali smo pogum, stopili smo skupaj*, ki je izšla pri Mladinski knjigi leta 2021).

Avtor ilustracij je Jaka Vukotič.
Vir: Brodnik, V., Starman Alič, A., in Čič, A. (2021). *Zbrali smo pogum, stopili smo skupaj*. Mladinska knjiga, 10, 24.

AKTIVNOST 4: Poveži spopade z drugimi ključnimi dogodki s pomočjo digitalnega ali i-časovnega traku s portala *Zbralu smo pogum*. Navedi vsaj dva ključna dogodka.

Prvi
dogodek

Drugi
dogodek

AKTIVNOST 5: Na interaktivnem zemljevidu klikni na ikono *Ajdovščina* in si pozorno preberi pričevanja in časopisni članek, ki opisujejo dogajanje med vojno v Ajdovščini, dodajamo pa jih tudi na delovnem listu. Iz njih razberi, kakšne naloge so imeli pripadniki TO, in jih opiši.³

Vir 1: Stanje na ajdovski barikadi 26. junija 1991 so natančno popisale *Primorske novice*:

Ajdovščina, ob 14.00: postavijo barikado na mostu čez reko Hubelj. V barikadi so večinoma tovornjaki s prikolicami in vlačilci. Promet proti Novi Gorici je prekinjen. Pogajanja med JLA in TO ne obrodijo sadov. 14.30: skozi barikado spuščajo le tovornjake z živino in hitro pokvarljivim blagom. 18.05 /.../ Videti je tudi registrske tablice iz drugih republik /.../ in tovornjake iz Italije, Avstrije, Turčije /.../.

Hubelj: No passaran!, *Primorske novice*, 1991, št. 51, str. 3.

Vir 2: Angel V. se je domislil, kako izdelati orožje:

/.../ v naslednjih dneh sem potem jaz, ker tega ni bilo, sem potem jaz mojemu bratu, ki je bil komandir oddelka milice v Kozini, šel po trotil in spravil skupaj ene take priročne granate, da sem dal noter ene vžigalnike, vžigalno vrvico sem dobil gor na Predmeji pri nekem minerju od gozdne in tiste vžigalnike in to sem zvezal skupaj s selotejpom, 300 g, so imeli potem na barikadah te priročne granate, sem rekel, če bo kaj prišlo, to vžgi, 10 sekund bo tista vžigalna vrvica gorela in vrzi tam pod tank ali pod kamion in nekaj bo ratało.

Vir 3: Angel V. je pričal takole:

Vsak izhod vojaškega vozila iz vojašnice je bil najavljen postaji milice. So poklicali po telefonu in rekli in je bilo jasno, da nič od orožja ne smejo imeti pri sebi, ti lahko pelješ hrano vojakom, orožja ne sme biti. In mi smo to striktno kontrolirali, ne, so peljali hrano iz Vipave v Podnanos, tam smo ustavili vojaški avto, kakšen ta, poltovorno vozilo, ki je vozilo hrano, prebrskali, kar je noter, in pustili naprej, tako da smo v bistvu kontrolirali in oni so se tega zavedali in niso, niso tega nikoli zlorabili, ker so vedeli, da bo hudo, če bodo to naredili.

Izberi aktivnost 6 ali 7!

AKTIVNOST 6: Navedi, na podlagi česa pravimo, da se je na Primorskem osamosvojitvena vojna začela »dan prej«, in kje vse se ta dan potekali dogodki. Informacije najdeš na interaktivnem zemljevidu s klikom na ikoni *Rebrnice* in *Ilirska Bistrica*, dodajamo pa jih tudi na delovnem listu.⁴

³ Vir: http://zbralismopogum.si/ucna_pot1.html

⁴ Vir: http://zbralismopogum.si/ucna_pot1.html

Vir 1: Vojna za Slovenijo se je uradno začela v četrtek, 27. junija 1991, ob 1.15 ponoči, ko je protiletalska oklepna baterija JLA pri Metliki prestopila državno mejo. Po tretji uri je poveljnik enote zahteval umik blokade in pri tem streljal iz avtomatske puške. Pripadnik TO je odgovoril na strel in ranil oficirja v koloni. To so bili prvi uradni streli v vojni za samostojno Slovenijo, čeprav so bili prvi streli sproženi že 26. 6. 1991 pri Divači.

Na Primorskem lahko rečemo, da se je vojna začela že v sredo, 26. junija 1991, ko so iz ilirskobistriške in pivške vojašnice krenile kolone tankov proti mejnim prehodom z Italijo. Izraz »dan prej« se je oblikoval leta 1993 v uredništvu *Primorskih novic*. Ves čas se pojavlja vprašanje, zakaj slovensko zgodovinopisje in večina literature še vedno ne priznava tako imenovanega dneva prej.

Ko je v Ljubljani še potekala slavnostna proslava neodvisnosti, so torej 26. 6. 1991 iz ilirskobistriške in pivške vojašnice krenile kolone tankov JLA proti mejnim prehodom z Italijo z nalogo, da jih zasedejo. Teritorialci in tudi vse bolj razburjeni prebivalci so jih spremljali in jim postavljali cestne ovire, ponekod celo 'zidove' iz svojih teles. TO je takrat namreč imela povelje, da vojsko ovirajo zgolj nenasilno, z barikadami.

26. junija 1991 so enote JLA, ki so se zbirale v vojašnicah Pivke, Postojne in Ilirske Bistrice, dobile nalogo, da iz Pivke prek Rebrnic izvedejo premik v vojašnico v Vipavo, od tam pa se naslednji dan premaknejo na državno mejo in zasedejo mednarodna mejna prehoda Rožna Dolina in Vrtojba. Enote so bile razvrščene v tri kolone, od tega sta bili dve oklepni, ena pa tankovska. Njihova stična točka pred prodorom v dolino je bila na vrhu Rebrnic, kamor so prispele okoli poldneva. Pri Razdrtem so bile s pomočjo enot milice postavljene prve barikade, ki so zadržale sicer nepopolno kolono oklepnih vozil in tako pomembno vplivale na nadaljnji razvoj dogodkov.

Vir 2: V Primorskih novicah z dne 28. junija je bil objavljen zapis:

Iz sporočila javnosti, ki ga je Predsedstvo Republike Slovenije sprejelo na seji 27. junija 1991: Predsedstvo je ocenilo, da predstavljajo premiki enot JLA, sporočilo V. vojaškega območja in nasilnost ter brezobzirnost posega jugoslovanske vojske, agresijo na samostojno in suvereno Republiko Slovenijo ter poskus njene trajne okupacije. Slovenija bo na to agresijo odgovorila tako, da bo uporabila vsa sredstva, ki jih ima na voljo, da zavaruje svojo suverenost. Predsedstvo Republike Slovenije je ukazalo Teritorialni obrambi Slovenije, da, če bo potrebno, tudi z orožjem zaščiti objekte in komunikacije, ki so osnovnega pomena za življenje ljudi v Republik Sloveniji in za zavarovanje njene suverenosti
 Iz sporočila javnosti, ki ga je Predsedstvo Republike Slovenije sprejelo na seji 27. junija 1991. *Primorske novice*, 1991, št. 51, str. 1.

AKTIVNOST 7: Ovrednoti pomen odpora domačinov v Vrhpolju za moralo državljanov v začetku vojne. Informacije o njem najdeš na interaktivnem zemljevidu s klikom na ikono Vrhpolje, dodajamo pa jih tudi na delovnem listu.⁵

Vir 1: V Vrhpolju je bil močan odpor domačinov, ki so se brez orožja in brez vednosti, kaj se v resnici dogaja, poleg tega pa še dan pred uradnim začetkom same vojne, postavili po robu vojski JLA in s tem tudi pred očmi javnosti novonastali državi dokazali, da se njen narod ne bo vdal.

Vir 2: Petindvajset let po dogodkih je Vrhpoljec Martin G., ki je konec poletja leta 1991 načrtoval svojo poroko in se je zaradi napetih razmer v Jugoslaviji nameraval odseliti v sosednjo Italijo, za *Primorske novice* izjavil: *Ko so prihrumeli tanki v Vrhpolje, nisem razmišljal več tako, ampak le še o tem, kako bi obranili Slovenijo. V mojem srcu je država Slovenija zaživela tisti dan. Premalo se slavi 26. junij!*

Vir 3: Branko T., v tistem času predsednik krajevnne skupnosti Vrhpolje, se spominja, kako so se tisti dan, 26. junija, tudi v Vrhpolju pripravljali na slovesno praznovanje samostojnosti. Skupina fantov se je odpravila po dve lipi, ki bi ju zasadili za cerkvijo, kjer naj bi potekala slovesnost. Že od zjutraj pa se je, pravi Branko, v zraku čutila neka napetost – slišali so za zapore cest in podobno, vendar natančno, kaj se dogaja, niso vedeli. V zaselku Zavetniki jih je ustavil rezervni miličnik in jim prepovedal nadaljevanje poti, saj so se jim približevali tanki JLA. Vrnili so se domov, Branko pa je nemudoma poklical na postajo milice v Ajdovščino in vprašal, ali lahko kakorkoli pomagajo. Ti so jih prosili, naj napravijo kako blokado. Branko je takoj poklical sovaščana Martina G., ki je potem svoj buldožer zapeljal k Teodozijevemu križu in tam z njim napravil blokado. Še ena blokada je sledila v ozkem predelu vasi, kjer pa so jim vojaki grozili z orožjem, v primeru da vozil ne odmaknejo, v zrak so celo sprožili dva strela. Tisto popoldne je v Vrhpolju potekala vesela proslava, proti koncu pa je v vas pripeljal še zadnji tank JLA, za njim pa veliko število vojakov. Branko je takole pripovedoval: */... / no, in ko je prišel tank dol, smo mi šli kar enostavno na cesto in potem smo se tudi posedli ne, tukaj je bilo tudi kar nekaj Vipavcev, nekaj Vrhpoljcev, jaz sem bil prvi do tanka, zraven mene je bil ta Ivan Rehar, ki je tudi bil drugače oficir, je tudi vedel, kako se je treba z vojsko ukvarjati, in oficir nas je opozoril, da moramo iti proč, da drugače bodo šli čez nas, in potem smo se pogajali, smo rekli, če ti ugasneš tank 5 minut, se mi umaknemo ne, smo imeli ta pogajanja, ampak takrat je že on dal pred tank, je postrojil enih 8 vojakov, jim ukazal tisti klečeči položaj, ko klečiš z eno nogo, z eno nogo stojiš ne, in puške, ne, je bilo že tako vroče, ne, zdaj da nas bodo malo prestrašili in ustrelili v zrak, ne, ne vem, kaj bi bilo, ampak v glavnem, no tisti čas se je že iztekel, ko je on potem ugasnil tank in po nekaj minutah smo potem mi začeli vstajati, jaz sam sem se z njim pogajal /... /.*

⁵ Vir: http://zbralismopogum.si/ucna_pot1.html

AKTIVNOST 8 (izbirna naloga za vedoželjne): Postavi se v vlogo pripadnika/pripadnice TO ali milice in ustvari slogan ali plakat, s katerim bi na barikadah, kontrolnih točkah, mejnih prehodih ipd. pozival/pozivala k mirnemu razpletu brez spopadov. Pri nalogi si lahko pomagaš z orodjem Canva.

AKTIVNOST 9: Ovrednoti svoje veščine dela z zgodovinskimi viri s pomočjo semaforja.

Kriteriji uspešnosti za preverjanje veščin dela z viri	DA	DELOMA	NE	Utemeljitev, opombe, pojasnila:
Izberem ključne informacije in pomembne podrobnosti, dejstva in dokaze iz virov.				
Oblikujem samostojne odgovore, sklepe, razlage.				
Pripravim svoja mnenja ter jih utemeljim.				
Pripravim argumente (vključujejo utemeljitve in dokaze v podporo trditvi).				
Interpretiram dogajanje, pojave, procese z več vidikov (perspektiv).				
Vrednotim verodostojnost vira informacij (npr. po kriterijih: kdo je avtor, razmerje med dejstvi, dokazi, mnenji, prisotnost predsodkov, stereotipov).				
Vire znam citirati.				

Brodnik, V. (2018). Delo z zgodovinskimi viri. V V. Brodnik (ur.), *Spodbujanje razvoja veščin dela z viri s formativnim spremljanjem. Mednarodni projekt ATS2020*. [Elektronski vir] (str. 53). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/VescineDelazViri.pdf>

Legenda k semaforju:

- Kriteriji uspešnosti, zapisani z rdečo barvo, se nanašajo na nižje zahtevne veščine, z modro barvo na srednje zahtevne veščine in z zeleno barvo na bolj zahtevne veščine dela z zgodovinskimi viri.
- Barve semaforja pa pomenijo: zelena barva, da veščino, izraženo v kriteriju, povsem obvladaš; oranžna barva, da veščino deloma obvladaš in jo moraš še uriti; rdeča barva pa pomeni, da veščine ne obvladaš in se je moraš še naučiti.

SKLEP

Mednarodna raziskava računalniške in informacijske pismenosti v letu 2023 je pokazala nizko raven računalniške in informacijske pismenosti ter računalniškega mišljenja med slovenskimi osmošolci. Med vsemi državami v mednarodni raziskavi prav slovenski osnovnošolci v najmanjšem številu uporabljajo IKT v izobraževalne namene vsak dan, in sicer 11 % učencev. Po drugi strani pa bolj od mednarodnega povprečja uporabljajo IKT v druge namene (ICILS, 2023).

Učenje s pomočjo interaktivnih zgodovinskih zemljevidov lahko tako pomembno prispeva k razvijanju in spodbujanju računalniškega mišljenja, pa tudi računalniške in informacijske pismenosti. V raziskavi je slednja opredeljena kot sposobnost posameznika, da uporablja računalnik za raziskovanje, ustvarjanje in sporazumevanje z namenom, da lahko učinkovito sodeluje v šoli, doma, na delovnem mestu in v družbi. (ICILS, 2023) Eden od t. i. skupnih ciljev, ki je bil umeščen načrtno in sistematično v vse učne načrte v času prenove v letih 2023–2025, se nanaša na digitalno kompetentnost, ki spodbuja informacijsko in podatkovno pismenost, komuniciranje in sodelovanje, ustvarjanje digitalnih vsebin, varnost in reševanje problemov (DigComp 2.2, Okvir digitalnih kompetenc za državljane, 2023).

V novih učnih načrtih za gimnazijo je velik pomen namenjen razvijanju veščin orientacije v zgodovinskem času in prostoru, saj je pri vseh temah in skupinah ciljev (podtemah) zapisan cilj, da dijak ključne zgodovinske dogodke, pojave in procese teme ali podteme umesti v zgodovinski čas in prostor, za vse tovrstne cilje pa smo opredelili tudi pripadajoče standarde znanja, ki od dijakov zahtevajo prostorsko in časovno orientacijo, kot denimo pri temi *Od človekovih začetkov za prvih imperijev* in podtemi *Od človekovih začetkov do nastanka zgodnjih civilizacij*, da na zemljevidu predstavijo pas rodovitnega polmeseca in da umestijo ključne dogodke, pojave in procese iz obdobja človekovih začetkov in nastanka prvih civilizacij v ustrezen zgodovinski čas s pomočjo (e-) časovnih trakov in drugih zgodovinskih virov (op. lahko tudi zemljevidov) (Učni načrt za gimnazijo, 2025).

Tudi v novem učnem načrtu za osnovno šolo je orientaciji v zgodovinskem prostoru in času namenjen velik poudarek, kot denimo pri temi *Zgodovinski čas in prostor*, da učenec raziskuje, kako se je spreminjal življenjski prostor človeka v različnih zgodovinskih obdobjih s pripadajočim standardom znanja, da učenec na primeru (domačega kraja ali širše okolice) pojasni, kako se je življenjski prostor človeka skozi čas spreminjal (Učni načrt za osnovno šolo, 2025).

Tudi v novem katalogu znanja za zgodovino v srednjem strokovnem in poklicno-tehniškem izobraževanju je orientaciji v zgodovinskem prostoru in času namenjena pozornost. Tako je pri temi *Slovenski prostor od antike do novega veka* zapisan cilj, da dijak spozna nastanek, oblikovanje, razvoj ter širjenje antične rimske države ter standard k cilju, da dijak s pomočjo zemljevida opiše največji obseg rimskega imperija (Katalog znanja, 2025).

Orientacijo v zgodovinskem prostoru (in času) na temelju zgodovinskih zemljevidov lahko povežemo tudi s trajnostnim razvojem, in sicer s kompetenco o poosebljanju vrednot trajnosti, tako da se razvija in spodbuja odgovoren odnos do naravnih sistemov z razumevanjem njihove kompleksnosti in razmerij med naravnimi in družbenimi sistemi (Ključni cilji po področjih skupin ciljev, 2025).

Koncept orientacije v zgodovinskem prostoru (in času) izhaja iz narave zgodovinske znanosti in hkrati predstavlja eno od glavnih veščin procesnega znanja, opredeljenega tako v starih kot v novih učnih načrtih za zgodovino v osnovni šoli in gimnaziji ter katalogu znanja za srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje. Veščine orientacije v zgodovinskem prostoru pa se razvija in spodbuja s pomočjo učenja z zgodovinskimi zemljevidi, ki pomagajo vizualizirati neko zgodovinsko dogajanje, tematiko ali situacijo v prostoru. S tem se poveča prostorska predstavljivost, saj je tudi zgodovinski prostor in njegovo spreminjanje skozi zgodovino abstraktna kategorija. Interaktivni zemljevidi z animacijami in interaktivnimi elementi omogočajo še bolj nazorno vizualizacijo, prostorsko in časovno sledenje, analizo, primerjavo in interpretacijo prikazanega zgodovinskega dogajanja oz. tematike.

Interaktivni zemljevid vojne za Slovenijo se pri pouku uporabi v širšem zgodovinskem kontekstu zgodovine slovenske osamosvojitve. Dostopen je na portalih *Zbrali smo pogum* in *Sledi preteklosti* (zavihek *Zemljevidi*). Interaktivni zemljevid vključuje interaktivne elemente, kot so povečave območij pokrajinskih štabov Teritorialne obrambe. S pritiskom na različne znake, razložene v legendi, se odprejo prizorišča večjih spopadov in pričakovanih spopadov, cestnih zapor, zračnih napadov in drugih pomembnih dogodkov. Pri posameznih prizoriščih so dodani zgoščeni opisi dogajanja, s pritiskom na besedico *Več* pod opisom, pa je omogočena poglobljena razlaga v okviru virtualne razstave *Zbrali smo pogum* in sklopu *Vojna*. Dodana filtracija omogoča pregled izbranih interaktivnih elementov (mejni prehodi s sosednjimi državami, ki jih je hotela zasesti JLA, civilna in vojaška letališča, radijski in televizijski oddajniki, strateška infrastruktura, enote JLA, cestne zapore, zračni napadi, spopadi, pomembni dogodki). Interaktivni zemljevid se lahko dopolni z interaktivnim ali časovnim trakom, z digitalnimi delovni zvezki o osamosvojitvi in vojni za Slovenijo za osnovno in srednjo šolo, ki so dostopni v zavihku *Učna gradiva* na portalu *Zbrali smo pogum*. V prispevku pa prilagamo delovne liste z aktivnostmi in nalogami za samostojno učenje z interaktivnim zemljevidom vojne za Slovenijo, ki omogočajo razvijanje veščine orientacije v zgodovinskem prostoru, računalniško mišljenje pri delu z interaktivnim zemljevidom in dodatnimi primarnimi zgodovinskimi viri (analiza zgodovinskega problema na primeru vojne za Slovenijo, iskanje in opredelitev bistvenih informacij na samem zemljevidu in v dodatnih virih, posplošitve in oblikovanje odgovorov, sklepov, razlag). Razvijanje veščin kritičnega mišljenja pri delu z interaktivnim zemljevidom pa je razvidno v iskanju in analizi relevantnih informacij z interaktivnega zemljevida in dodatnih virov, oblikovanju sklepov in razlag, utemeljevanju in vrednotenju pomena upora v času vojne za Slovenijo. Prisotna je tudi ustvarjalnost z izdelavo lastnega bojnega znaka, slogana ali plakata na temo vojne za Slovenijo. Učenci in dijaki pa svoje delo ovrednotijo s pomočjo kriterijev za vrednotenje dela z zemljevidi ali zgodovinskimi viri.

VIRI IN LITERATURA

- Brodnik, V. (2018). Delo z zgodovinskimi viri. V V. Brodnik (ur.), *Spodbujanje razvoja veščin dela z viri s formativnim spremljanjem. Mednarodni projekt ATS2020*. [Elektronski vir] (str. 44–54). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/VescineDelazViri.pdf>
- Brodnik, A. (2019). *Računalniško mišljenje za spodbujanje motivacije dela z zgodovinskimi viri*. Interno gradivo. Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije, Univerza na Primorskem.
- Brodnik, V. (2018). Spodbujanje kritičnega mišljenja pri delu z zgodovinskimi viri. *Zgodovina v šoli*, 1(26), 18–38. https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/10/02_VilmaBrodnik.pdf
- Brodnik, V., Starman Alič, A., in Čič, A. (2021). *Zbrali smo pogum, stopili smo skupaj*. Mladinska knjiga.
- Cartography. Britannica. <https://www.britannica.com/science/cartography>
- Danzer, G. A. (1995). Maps, Methods, and Motifs. *Cartographic Resources for Teaching History*. <https://www.historians.org/perspectives-article/maps-methods-and-motifs/>
- DigComp 2.2. Okvir digitalnih kompetenc za državljane. (2023). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/08/DigComp-2-2-Okvir-digitalnih-kompetenc.pdf>
- E-enciklopedija slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti*. <https://enciklopedija-osamosvojitve.si/>
- Enotni v zmagi*. (2006). Osamosvojitve Slovenije. Nova revija. <https://www.muzej-nz.si/wp-content/uploads/2024/06/Enotni-v-zmagi.pdf>
- Izzivi razvijanja in vrednotenja znanja v gimnazijski praksi*. *Zgodovina* (2015). Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/izzivi-razv-vred-znanja-gimn-zgodovina.pdf>
- Katalog znanja. Zgodovina. Srednje strokovno in poklicno tehniško izobraževanje* (2007).
- Katalog znanja z didaktičnimi priporočili. Zgodovina. Poklicno in strokovno izobraževanje* (2025). Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, Zavod RS za šolstvo.
- Kladnik, T. (2021). *Zadišalo je po slovenski vojski*. Nova obzorja.
- Ključni cilji po področjih skupnih ciljev* (2025). Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/kljucni_cilji_po_podrocjih_SC.pdf
- Mednarodna raziskava računalniške in informacijske pismenosti (IEA ICILS 2023)*. Povzetek rezultatov. Pedagoški inštitut. https://www.pei.si/wp-content/uploads/2024/11/POVZE-TEK-ICILS_Izrocki-za-novinarje-ICILS-2023.pdf
- Portal *Sledi preteklosti*. <https://sledipreteklosti.splet.arnes.si/>
- Portal *Zbrali smo pogum*. <http://zbralismopogum.si/>
- Program osnovna šola. Zgodovina. Učni načrt* (2011). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_zgodovina.pdf
- Slovenski zgodovinski atlas* (2011). Nova revija.
- Spodbujanje razvoja veščin dela z viri s formativnim spremljanjem* (2018). Mednarodni projekt ATS2020. Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/VescineDelazViri.pdf>
- Strlič, N., Štepančič, D. (2020). *Osamosvojitve*. Založba Miš.
- Švajncar, J. J. (1993). *Obranili smo domovino*. Viharnik.
- Učni načrt z didaktičnimi priporočili. Zgodovina. Izobraževalni program splošne gimnazije* (2025). Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, Zavod RS za šolstvo.
- Učni načrt z didaktičnimi priporočili. Zgodovina. Osnovna šola* (2025). Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, Zavod RS za šolstvo.
- Učni načrt. Zgodovina. Gimnazija. Splošna gimnazija* (2008). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. https://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2010/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_zgodovina_280_ur_gimn.pdf
- Uršič, I. (2016). *Samostojni. Fotografije in fotoreporterji o samostojni Sloveniji in vojni*. Muzej novejšje zgodovine Slovenije.
- Zgodovina. Predmetni izpitni katalog za splošno maturo* (2012). Državni izpitni center.
- Zmagoslavno leto* (2022). Osamosvojitvena zgodba naše države Slovenije. Družina.
- Žnidaršič, J. (ur.). (1991). *Vojna za Slovenijo 26. junij–8. julij 1991*. Cankarjeva založba.